

Mely szerződést mindkét fél teljhatalmilag elfogadja, s azt három példányban kiállitva aláírják.

Aláírások.

Az unitáriusok Egyh. Főtanácsa 1878 évi aug. 26-án tartott ülésében, 23. sz. alatt kelt végzésével ezen szerződést az unitárius vallásközönség nevében a nagymélt. magy. kir. közoktatási miniszternek f. évi aug. 7-éről 1878 sz. a. kelt leiratában tett azon módosítással, miszerint a szerződés VI. pontjában részletezett költségek felerészben vallásközönségünk által hordoztassanak, elfogadja, helybenhagyja, megerősíti stb.

Aláírások.

K Ü L Ö N F É L É K .

Egyházi főtanácsunk august. 25—27. napjain tartatván meg Kolozsvárt, jelen füzetünkre nézve már késő volt a püspöki és képviselő tanácsi érdekes évi jelentéseket közölni, melyek vallásközönségünk mult évi életének hű és tanuságos képét tükrözik vissza s a melyek egész terjedelemben való közlését következő füzetünkre fentartjuk magunknak. Ez alkalommal csak egy rövid és egészen tárgyilagos leírásra szorítkozunk, tekintettel az elvégzett munkára. 1.) A egyh. főtanácsot, melyen világi részről főgondnok Mlgs Daniel Gábor, egyh. részről főt. Ferencz József püspök urak elnökölték, a főt. püspök ur nyitotta meg emelkedett gyönyörű beszéddel; mire a tárgysorozat felolvastatván, legelsőben is a főjegyzőség kérdése döntetett el, oly formán, hogy Simén Domokos egyh. főjegyző betegeskedése miatti újabb lemondása ez uttal se fogadtatván el, a tényleges szolgálat alól továbbra is felmentetett, a főpapi törvényszékek jegyzőkönyveinek viselése Derzsi József, a jelen főtanácsi jegyzőkönyv szerkesztésére pedig a szakelődök Kovácsi Antal és Nagy Lajos urak bizatván meg. 2.) Az 1878-ik évre utalványozott és kivett 4750 frt államsegély felhasználása az E. K. Tanács véleménye szerint az eddigi módon elintéztetett. 3.) A főtanács házszabályai, melyek két év óta vannak munkába véve, végre megállittattak. 4.) A jövő 1879-ik évre zsinattartás határozatott, mely egyszersmind első püspökünk, a nagynevű Dávid Ferencz háromszáz éves évfordulati emlékünnepe is leend. 5.) A maros-szentkirályi és maros-vásárhegyi ekleziáik egyesítése elvileg kimondatott. 6.) Derzsi János, maros-köri, Barabás Sándor, f. fehérköri felügyelő gondnoki hivatásukban megerősítetttek. 7.) A vadházasságok ügyében tett köri felterjesztések és indítványok adatgyűjtés és tanulmányozás végett áttétettek a püspökséghez. 8.) Egyházi jogtanunk megírása és kinyomatása ujolag az E. K.

Tanács gondjaira bízott. 9.) A passio szövegének és dallamának reformálása, valamint a papszentelési ünnepély egyszerűsítése tárgyában tett indítványok véleményezés végett az egyházkörökkel közöltetni határozattak. 10.) A tordai iskola ügyében ottani gymnasiumunkban az állammal egy polgári iskola beállítása iránti szerződés, melyet e füzetben egész terjedelmében közöltünk, elfogadtatott. 11.) Az osztályugrás ügyében, a menyinyiben erre engedélyt adni a közoktatási ministerium saját hatáskörébe tartozónak jelentette ki, felírás intéztetett a nmlgu ministeriumhoz; ugy szintén a felekezeti népiskolai, tehát tisztán ekkleziásiai alapok kezelésére nézve is kimondatott, hogy azok nem tartoznak a tanfelügyelőség ellenőrzése alá. 12.) A sz. kereszturi gymnasiumnál a VI-ik gymn. osztály felállítása iránti egyházköri indítvány érdemleges tárgyalása elhalasztatott. 13.) Nép-, közép- és főiskoláinkról szóló jelentések és kimutatások előterjesztettek s azok részint örvendetes tudásul vétettek, részint ez irányban a szükséges intézkedések megtétettek. 14.) Iskola felügyelő gondnoki, isk. igazgatósági, igazgatói és könyvtárnoki utasítások és szabályok állították meg. 15.) A múlt évi számadásokra nézve a felülvizsgálás alapján számadóknak a feloldó levelek kiadatni határozattak. 16.) A jövő évi költségvetés megállítatott, a mutakozó hiány fedezetéről a szükséges gondoskodás megtétetvén. 17.) Gr. Telesi Miklósné Simén Klára, özv. Gálfalvi Imréné, Sala Károlina ő nagysága, valamint Szentiványi Gyula főispánu urnak a maga és neje Szabó Polixena ő nagysága nevében tett különböző czélu kegyes alapítványaikért írásbeli köszönet határoztatott. 18.) Indítvány tétetvén az iránt, hogy jobb módu ekkleziásaink a rajtok levő tőketartozás kamatjának, melyet 1863 óta az államsegély fedez, legalább részben fizetésére köteleztessenek, hogy így az államsegélyből évenként többet lehessen a belső embereknek levő tőketartozás törlesztésére fordítani; ez indítvány az egyházkörökkel véleményadás végett közöltetni határoztatott. 19.) A szöllődézma váltásági értékpapírok helyett, melyeknek árfolyama most oly magas, hogy 6°/_o-ot nem hajtának, magyar vasuti költsönkötvények vásárlása határoztatott el. 20.) Néhai Kaali Nagy Elek, áldott emlékü főgondnokunk elhalálózása alkalmából özvegyének részvét-irat határoztatott, ugy szintén báró Baldácsi Antal halála feletti részvétünk is jegyzőkönyvileg kifejeztetett. 21.) Több új egyházi tanácsos választatott.

Ezek valának a főbb tárgyak, a melyek három egész napi tanácskozást vettek igénybe. Magát a gyűlés lefolyását általában kielégítőnek mondhatjuk. A rendes mederből olykor-olykor kicsapni készülő hullámok az unitáriusok hagyományos kölcsönös türelme és szeretete köszikláihoz ütődve, csendesen elsimultak s mi hiszszük, hogy a főt. püspök urnak békére, egyetértésre s a többség akaratan megnyugvásra intő bezáró beszéde termő földre talált az alkotmányos életben növekedett egyházunk tagjaira. Ugy legyen!

Kiegészítésül megemlítjük, hogy főtanácsi egyh. szónokunk Mózes András, abrudbányai lelkesztársunk volt, a ki e feladatát mindnyájunk teljes megelégedésére oldotta meg; beszédét a jövő füzetben szintén kiadjuk.

Végül nem hiányzott a nagy áldomás se, a melyet a főt. püspök ur házájánál és asztalánál tartottunk aug. 25-én nagy számú pohárköszöntések élénk zaja s közérdekű beszélgetés között.

A magyarországi néptanítók III. egyetemes gyűlése augusztus 20., 21., 22., és 23-ik napjain tartott meg Budapesten. Az irt napok elsején, csak előértekezet volt, 22-én pedig a szakosztályok működtek; s ugy nevezett „nagy gyűlés“ csak 21-én és 23-án tartatott. Ennek, a mult (az 1874-ki) egyetemes tanító gyűlés kebeléből kiküldött, végrehajtó 50-es bizottság beszámolója, azután meg az Eötvös-alap állásáról szóló jelentés meghallgatása után, 6 kérdésben kellett volna Magyarország tanítói közvéleményét hű kifejezésre juttatni, s ez által e kérdések czélszerű és üdvös megoldására a kormánynak és az iskolai hatóságoknak biztos irányt mutatni. A szervező bizottság részéről kitűzött eme kérdések a következők voltak: 1.) az Eötvös-alap további gyarapítása s kezelése; 2.) a népoktatási törvény revisioja; 3.) a felnőttek oktatása s a népkönyvtárak ügye; 4.) az iskolaitakarékpénztárak meghonosítása; 5.) a hit és erkölcstan tanításának reformja a népiskolákra vonatkozólag, s végre 6.) a magyarországi néptanítók országos szövetségének szervezése. A mennyire a napi lapokban közölt tudósításokból kivehettük, e tagadhatatlanul nagy fontosságú kérdések közül behatóan egyetlenegy sem tárgyalatott; s így természetesen nem is tisztáztatott. Hogyanis, mikor ugy az előadók, valamint a hozzászólók legtöbbje beérték phrazisokba szétfolyó általános ohajtások vagy panaszok tolmácsolásával; de a felölelt kérdések tisztázására s gyakorlatias megoldására majd senki sem terjesztett határozott tételeket s illetőleg formulázott indítványokat elfogadás végett a nagy-gyűlés elé akképen, a mint többen teljes sikerrel tették volt azt a II. egyetemes gyűlésen. Pedig e nélkül teljes lehetetlen, hogy egy oly számos tagból álló nagy gyűlés, a melyen — mint a lapok írják — ez alkalommal is 7—8 százan voltak jelen, s a melynek kedvező körülmények között akár 3—4 ezer tanító is lehetne részesse, határozott megállapodásra juthasson avagy csak egyetlenegy kérdésben is. De ha ezt elérni nem lehet, akkor az olyan ösgyűlés-szerű nagy gyűlésnek, a mely csak azt mutatja meg, hogy mennyi divergens nézet lehet egy sereg olyan ember közt, a kik talán csak ez alkalommal látják egymást az életben, napjainkban már nincs többé semmi értelme. Egyébiránt abból, hogy ez idén a nagy gyűlésnek kevésbé sikerült a magyar tanítóság nézeteit s ohajait a tárgyai sorozatába fölvetett kérdésekről határozottan kifejteni, még nem törhetünk pácztát az egyetemes tanító-gyűlés intézménye fölött; mert ennek ez alkalommal — a kedélyek izgatottságán kívül — okául tudhatjuk be azt is, hogy a szervező bizottság, a kedvezőtlen politikai körülmények miatt, hosszas ideig bizonytalanságban volt a gyűlés megtarthatása iránt, s így ennek sikere érdekében nem tehette meg a kellő előkészületeket. Örömmel jegyezzük fel azonban, hogy a megnyert, érdemes szakférfiak részéről tartott fel-

olvasásokban, s részben a szakosztályok működésében, most is voltak az egyetemes gyűlésnek olyan mozzanatai, a melyek a megjelent vidéki tanítóknak — a főváros megtekintésén s megismerésén kívül is — épületes okulásukra s értelmi látkörök szélesbitésére bizonyynyal jótékonyan hathattak.

Kolozsvár sz. kir. városa érdemes polgármestere — Simon Elek kir. tanácsos ur — városunk 1877-ik évi „önkormányzati igazgatásáról s anyagi és szellemi állapotáról“ egy nagy gonddal egybeállított s igen érdekes tartalmu „Évi jelentés“-t adott ki, pár héttel ezelőtt. Ebből veszszük át a következő adatokat: „A házasságok száma, melynek emelkedése fokmérője a vagyonosodásnak, néhány év óta folyvást csökken városunkban. A mult 1877-ik évben 227 házassági frigy köttetett Kolozsvárrt; ezzel szemben 1872-ben 285, 1873 ban 277, 1874-ben 249, 1875-ben 267, és 1876-ban 248 mátkapár házassági frigyére adott áldást az egyház. Az 1877-ki 227 házasság az egyes hitfelekezetek közt a következőleg oszlik szét: a róm. kath. egyházban köttetett 69, az ev. ref. 80, a gör. kat. 25, az izraelitáknál 13, az ágost. hitvallásuaknál 19, az unitáriusoknál 18, s a gör. keletieknél 3. Az egyes vallásfelekezetek létszámához viszonyítva legtöbb házasságot kötöttek a lutheranusok, unitáriusok és gör. katolikusok.

A vegyes házasságok nagy számmal fordultak elő városunkban tavaly is; a 227 házasság közül 87 volt ilyen, s csak 140 kötött ugyan azon vallásnak között. Aránylag legtöbb vegyes házasságot az unitárius, gör. kel. és luth. egyház áldott meg; ellenben legkevesebb vegyes házasságot találunk a gör. katolikusok és az ev. reformátusok egyházában.“

A születések számát mutató táblázatból ide igtatjuk a következőket: „a róm. kath. egyházban született 397 gyermek, kik közül 99 volt törvénytelen; az ev. ref. egyházban 374, közülök törvénytelen 59; az unitárius egyházban 26, törvényt. 3; az ágost. egyh. 42, törvényt. 6; a gör. hath. egyházban 83, törvényt. 38; a gör. kel. egyh. 6, törvényt. 1; az izraelitáknál 63, törvényt. 3. Összesen mind a 7 felekezetben szül. 991 gyermek (487 fiu és 504 leány); ezek közül törvényes ágyból való 782, törvénytelen 209“.

Elhalt a róm. kath. egyházból 399, az ev. ref. egy. 368, a gör. kath. 115, az ágost. egyh. 56, az izr. közül 45, az unitár. egyh. 24, s a gör. keletiből 19. Összesen a 7 egyházból 1026 (545 férfi és 481 nő), a kik közül 447 az 5 éves kort nem haladta meg; tehát — a mint a jelentés megjegyzi — 43, 5⁰/₁₀-a az összes haláleseteknek a társadalom leggyöngébb teremtményeire esik; holott a középszám itt legfennebb 30—35% lehetne.“

E sok tekintetben elszomorító, sőt megdöbentő adatok megismerése után jól esik lelkünknek a jelentés azon részéből meritnünk jövőnkre némi megnyugvást, a mely a lehető legteljesebb képben igyekszik feltüntetni városunk közoktatása ügye állapotát. Az ezt

illusztráló adatok közt is találunk ugyan itt—ott lehangoló jelenségekre; de az összbenyomás itt már nemcsak vigasztaló, hanem határozottan emelő és felbátorító, mert a folytonos javulás és gyarapodás e téren évről évre mind fokozottabb mértékben mutatkozik. Terünk szűk volta teljességgel meg nem engedi, hogy a jelentés e valódi szakértelemmel készült részét, a mely magára is 12 jó tömötten teleírott lapot tölt ki, avagy csak nagyjában is kivonatozzuk; de legalább enynyit ebből is közlünk: „Városunk összes tanintézeteteiben volt a mult 1877/78-ki tanévben 192 $\frac{1}{2}$ osztály (s illetőleg tanfolyam) s ezeket összesen 4580 növendék látogatta. E növendékek közül a.) vallás szerint: róm. kath. 1904, ev. ref. 1437, gör. kath. 373, unitárius 284, ágost. hitv. 235, Mózes vall. 268, gör. kel. 79; b.) nemzetiség szerint: magyar 3883, német 230, román 450, szláv 17; c.) kor szerint 6 éven alóli (nagy részt gyermekkertekben) 316, 6—12 éves 1918, 13—15 éves 795, 15 évesnél korosabb 1551; d.) nemzetiség szerint fiu (férfi) 3138, leány (nő) 1442; szüleik (v. gyámjuk) lakása szerint: helybeli 2793, vidéki 1787. A tanulók összes létszáma az 1876/77-ki tanévhez képest újra szaporodott 98-czal; pedig már az 1876/77-ki tanévben is 154 tanulóval volt több, mint 1875/76-ban; s így csak a 2 utóbbi tanév alatt 252-vel szaporodott városunk tanulói összes létszáma.“ Végre ide írjuk még, hogy városunk 41 tan- s illetőleg nevelő intézetében, 146 tanteremben, a mult 1877/78-ki tanévben is 245 tanerő működik; de e számban csak egyszer szerepelnek azok, kik több intézetben is tanítanak.

A tiszántúli ref. középiskolai tanár-egylet Debreczenben tartott aug. 24 és 25-ki közgyűlése nagy érdeklődés mellett folyt le. Mintegy 40-en vettek részt abban s e számnak szinte fele vidékiekből telt ki. Kolozsvárt Szabó Sámuel ref. tanár képviselte, ki választmányi tagnak választatott he s ugyancsak Kolozsvárról Ladányi Gedeon és Imre Sándor egyetemi tanárok tiszteletbeli tagoknak választattak meg. Megnyitót Szegedi Sándor debreczeni tanár tartott, ecsetelvén a prot. iskolaügy közmívelődési s nemzeti fontosságát s rámutatván a még hátralevő sok teendőre, együttes működésre buzdítja a megjelent társakat. A két ülés alatt négy felolvasás tartatott, melyek közül kettő a magyar nyelv, egy a latin nyelv s egy a vallásoktatás kérdéseit tárgyalta tüzetes, beható tanulmánynyal. A jövő közgyűlés helyül Hódmező-Vásárhely állapított meg. Üdvözljük a tiszántúli ref. tanárok nemes törekvését s hazafias munkálkodásukra áldást kívánunk.

A magyarországi protestans püspökök barátságos találkozósa mult évi megállapodásuk szerint az idén Kolozsvárt lesz. A találkozás napjául sept. 18-ka van kitűzve. A legszivesebben üdvözljük jöttüköt s kérjük Isten áldását együttlétükre.

Baró Baldácsy Antal, a magyarországi protestans egyház nagylelkű jóltevője aug. 8-án Rohicsan szélhűdés következtében meghalt. Hálás kegyelettel írjuk be nevét mi is a halhatatlanok pantheonjába.

A nemes báró gazdag alapítványával oly emléket emelt magának az összes protestans egyház kebelében, a melyet az idő meg nem emészt. Béke lengjen sirja felett!

Herváth Mihály (sz. 1809) a nemzet koszorus történet-írója, a magyar történettudomány halhatatlan népszerűsítője Karlsbadban f. év aug. 19-én meghalt. Mély fájdalommal jegyezzük fel ez esetet, mely egy nemzet szívét érinti, melyben az elhunyt magának örök emléket emelt.

Nemzeti könyvtár czim alatt fontos vállalatot indított meg Abafi Lajos Budapesten. E vállalat célja: régibb magyar klasszikus írók műveit a lehető legolcsóbb árban nyújtani a közönségnek. Felhívjuk ez igazán nemzeti vállalatra olvasóink figyelmét. Egy Kazinczy, Mikes, Dayka, Kármán, Csokonay, Kölcsey, Vajda, Kisfaludi Károly és Sándor stb. becses műveihez a legjutányosabban fognak jutni. Folyó év május közepétől fogva már több füzet jelent meg. Egy füzet ára 30 kr.

Papi beköszöntő ünnepély. Tartatott Alsó-Siménfalván 1878 apr. 28. E csinos kiállítású tartalmas füzetről szólani térszúke miatt jelen számunkra kellett halasztanunk, melyben azt nagy elismeréssel emlíjük fel. Mind Barabás Lajos sz. kereszturi lelkész beigtató elő és utóbeszéde, mind Ürmösi Kálmán Tarcsafalváról Alsó-Siménfalvára szerkesztő társunk érdemes atyja elhunytával választott pap beköszöntő beszéde oly modorban és szellemben vannak írva, mely az ünnepélyhez teljesen méltó volt. És a midőn mi ifju paptársunkat új állomásában üdvözljük, egyszersmind ez állomása elfoglalása alkalmából közreadott értékes beszédek olvasóink s különösen paptársaink figyelmébe melegen ajánljuk. A füzet ára 15 kr. Kapható Becsek Dánielnél Székely-Udvarhelyt.

A brassó bel- és bolonya külvárosi magy. kir. állami elemi népiskolák III. értesítője az 187 $\frac{7}{8}$ -ik tanév végén. A gondnokság megbizásából kiadta: Orbán Ferencz igazgató. Örömmel látjuk ez értesítőből, hogy az ezelőtt három évvel beállított brassói állami fiu- és leány-népiskolák szép előhaladásnak örvendenek. Ez iskolák kellő tanerőkkel vannak ellátva és minta-tanesszközökkel felszerelve. A tanulók létszáma hova-tovább gyarapszik. Mult tanévben a népességi szám már 435 volt. Lelkesedést és kitartást kívánunk a tanítói testületnek, hogy ez iskolákat, melyeknek Brassó városában oly szép és fontos elhivatásuk van, minél nagyobb virágzásra emeljék.

Városunknak is lesz már felsőbb kereskedelmi iskolája. E közszükséget pótló intézetnek 3 osztálya lesz, melyek elsejébe a gymnasium, real v. polgári iskola 4 alsó osztályát végzett növendékek vétetnek fel. Az I. osztály a községileg fentartott polgári iskola eddig fennállott V. osztálya helyébe lépik, s már sept. 15-kén megnyílik. — Teljes sikert kívánunk e nagy fontosságú intézetnek, a mely a városi polgári iskolának is legczélszerűbb betetőzésül szolgáland!

Franklin Beniam Hiszek egy-istene. „Hiszek egy Istenben, a mindenség teremtetőjében. Hiszem, hogy azt gondviselése által igazgatja, hogy őt tisztelni kell, s hogy neki az által teszünk legkedvesebb szolgálatot, ha jól teszünk az ő fiaival. Hiszem, hogy az ember lelke halhatatlan, s állapotja a jövő életben ahoz fog képezettni, a mint a világon munkálkodott.

A mi a Názarethi Jézust illeti: én az ő erkölcszabályát és religióját, a szerint, a hogy azt ő hagyta, legjobbnak tartom e széles világon“.

Kelemen Benő jubileuma. Egyházunknak ez érdemekben megőszült veteránja sept. 5-én érte meg boldog házassága 50-ik évfordulóját. E napon az ősz patriarchát számos barátja és tisztelője kereste fel szucsági regényes lakában, mely őket oly sokszor fogadta a magyar vendégszeretet lekötőjeleivel. Dr. Brassai Sámuel, Főtiszt. Ferencz József, Mltsgs Hajós János, Nt. Pap Mózes, Tkts Végh Sámuel, Kovácsi Antal, Fülöp István, Szigethy Miklós ezredes, Benczedy Gergely, Dr. Bartók István, Kovács János, Hajós Béla urak s a család számos tagjai s több mások jelentek meg az ünnepélyen tisztességet tenni. Az ünnepélyi ebéden a pohárköszöntők hosszú sorát a még mindig viruló egészségben levő 86 éves agg nyitotta meg egy vendégeit üdvözlő pohárköszöntőben, meghatóan ecsetelve ebben szívének nagy örömét és háláját az Isten iránt, hogy megengedte érnie e napot, melyen ezelőtt 10 évvel nála együttülő barátainak, kik közül már anynyian elszólitattak, aranylakadalma fentartására tett merész ígérete megjeljesedésbe. Megható volt valóban hallani a hálaérzetnek a tisztos ősz szájáról felszálló nyilatkozatait és az örömszavakat, melyekben a megjelent baráti, tisztelői és családi kört üdvözölte. A társaságból Főt. Ferencz József ur volt az első, ki az ünnepelt felköszöntésére poharat emelt, kívánván, hogy a mi Simeonunk, mert látták az ő szemei e nagy napot, ne kívánkozzék nyugalomra, hanem Isten kegyelméből éljen még sokáig erőben és tevékenységben. Köszöntöttek még rá Kovácsi Antal mint vendégszerető magyarra, Fülöp István mint barátira, s Kovács János pedig mint főgymnasiumunk jóltevőjére. Dr. Brassai meg felköszöntötte szeretett életpárját, Bod Katalint, ki a nagyhirű Bod Péter fiának Dr. Bod Eleknek leánya. A társaság a maga nemében egyetlen unitárius patriarcha házatól magasztos érzelmek közt vett búcsut, kívánva neki és kedves nejeének továbbra is boldog életet. És mi is e magasztos érzelmek hatása alatt állva, szívünk mélyéből eredő azon hő kívánatnak adunk e lap terén kifejezést, hogy az Isten a „Kelemen czípó-alapítvány“ és főleg a kolozsvári unitárius főiskolai „Kelemen kórház“ halhatatlan alapítóját kiterjedt családjának és még kiterjedtebb családja, az egyháznak örömeire még számos éveken keresztül jó egészségben éltesse.

Irodalmi ujdonság. Örömmel jelezzük, hogy a Ferencz József püspök ur által a nem unitáriusok tájékozása végett írott „Unitárius kis tükör“ Lehman Róbert ur szép és szabatos német fordításában az őszön megjelenik Bécsben.